

דצמבר 2017

קידום זכויותיהם של מבקשי המקלט המתמודדים עם מוגבלות נייר עמדה - היום הבינלאומי לאנשים עם מוגבלויות

בישראל חיים כיום 37,855 מבקשי מקלט,¹ רובם מאריתריאה ומסודן. ישראל מנועה מלהחזירם לארצות מוצאם עקב הסכנה הנשקפת לחייהם שם, אולם היא מותירה אותם בישראל ללא מעמד וללא זכויות, לרבות ללא נגישות סדירה לשירותי בריאות ורווחה. לפי הערכות ארגוני הסיוע, מתוך כלל מבקשי המקלט החיים בישראל ישנם מאות ספורות של אנשים, נשים, וילדים המתמודדים עם מוגבלות פיזית, ובנוסף כמה אלפים שהם ניצולי מחנות העינויים בסיני הסובלים מבעיות נפשיות כתוצאה מההתעללות האיומה שעברו.²

היעדר שירותי בריאות: חוק ביטוח בריאות ממלכתי התשנ"ד (1994) אינו חל על מבקשי המקלט והם זכאים לטיפול רפואי רק במקרי חירום. רק חלקם מבוטחים בביטוח בריאות פרטי דרך המעסיק, אך ביטוח זה מציע סל שירותים מצומצם ומחריג בין השאר טיפול ב"מצב רפואי קודם", טיפולי שיקום, ושירותי בריאות הנפש, למעט במצבי חירום. **היעדר גישה לשירותי בריאות סדירים בקהילה מגביר במיוחד את מצוקתם של מבקשי המקלט החיים עם מוגבלות, הזקוקים למעקבים, לטיפול תרופתי ולשיקום.**

מרפאת גשר לבריאות הנפש, שהינה המרפאה היחידה בישראל שמציעה שירותי ברה"נ לחסרי המעמד, כורעת תחת עומס הפניות אליה. עם תקן וחצי בלבד, ועם 9 שעות עבודה בשבוע, היא אינה מסוגלת להציע טיפול נפשי לכל הזקוקים לכך מקרב אוכלוסיית חסרי המעמד. רשימת ההמתנה מונה מעל מאה איש, שנאלצים להמתין חודשים ארוכים לקבלת טיפול. **היעדר נגישות לשירותי ברה"נ, לתמיכה ולסיוע נפשי, חושפת את מבקשי המקלט הסובלים מתסמינים פוסט-טראומטיים, דיכאון, וחרדה, לסכנת הדרדרות נוספת במצבם.**

היעדר שירותי רווחה: רוב רובם של מבקשי המקלט ובכללם אנשים עם מוגבלות מודרים משירותי הרווחה. כמו כן, חוק הביטוח הלאומי התשנ"ה (1995) אינו חל עליהם, ומי מביניהם שחי עם מוגבלות ונזקק לקצבה, לשילוב במסגרות מגורים, לתעסוקה נתמכת, לשיקום חברתי ועוד, אינו זוכה לכך. **היעדר גישה לשירותי הרווחה מגבירה את מצוקתם של מבקשי המקלט החיים עם מוגבלות הזקוקים לליווי, סיוע, ותמיכה כלכלית עקב מצבם.**

¹ רשות האוכלוסין וההגירה, האגף לתכנון מדיניות, נתוני זרים בישראל, אוקטובר 2017. https://www.gov.il/BlobFolder/reports/foreign_workers_report_q3_2017/he/foreign_workers_stats_q3_2017.pdf

² מחקר בנושא מצבם של מבקשי מקלט שעברו במדבר סיני בדרכם לישראל, אשר נערך לאחרונה מטעם אוניברסיטת חיפה ובשיתוף רופאים לזכויות אדם העלה כי 50% מהגברים שהשתתפו במחקר ו-כ-60% מהנשים סובלים מסימפטומים של הפרעה פוסט-טראומטית (PTSD), לרבות סיוטים וזכרונות חודרניים, עוררות-יתר, פחדים ודיסוציאציה; וכ-24% מהגברים ו-28% מהנשים שנדגמו סובלים מדיכאון. מידע נוסף ניתן למצוא בדו"ח "לא קורבנות פאסיביים" של רופאים לזכויות אדם וכן בחוברת העדויות "לא האמנתי שאצא מזה בחיים-ניצולי מחנות העינויים בסיני מדברים" שניהם באתר הארגון www.phr.org.il

היעדר תעסוקה מותאמת: על פי רוב מועסקים מבקשי המקלט בעבודות פיזיות מפרכות ולאורך שעות ארוכות, אשר אינן מתאימות לאנשים עם מוגבלות. בהיעדר קצבאות וסיוע ממשלתי, מבקשי מקלט עם מוגבלות מוצאים עצמם ללא אפשרויות תעסוקה, כשהם חסרי כל ותלויים בחסדי הקהילה. **היעדר אפשרויות תעסוקה ההולמות את מצבם מונעת ממבקשי המקלט המתמודדים עם מוגבלות אפשרות לקיום בסיסי ולחיים בכבוד.**

ישראל מחויבת לקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות, ללא תלות במעמדם האזרחי: מדינת ישראל היא זו האמורה לתת מענה למבקשי מקלט המתמודדים עם מוגבלות, וזאת בהתאם למחויבותה לעקרונות היסוד שהנחו אותה בחקקה את חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998 ומכוח האמנות הבינלאומיות שעליהן היא חתומה. זאת ועוד, בשנת 2014 פרסם מבקר המדינה דו"ח חריף שעסק במדיניות הממשלה כלפי מבקשי המקלט, ובכלל זה בהיעדר שירותי בריאות ורווחה. בעקבות דו"ח זה, במרץ 2017 פרסם משרד הרווחה מסמך מדיניות העוסק בקבוצות פגיעות מקרב מבקשי המקלט, בין היתר גם ב"אנשים עם נכויות קשות חסרי יכולת תפקוד עצמאי בסיסי", ובו המלצות לסיוע לאוכלוסיה זו. עם זאת, עד כה חלק זה טרם תוקצב והצעדים המוצעים טרם יצאו אל הפועל.³ משרד הבריאות טרם פרסם את מסמך מדיניות מטעמו בנושא.

על ממשלת ישראל לגבש מדיניות סדורה לסיוע למבקשי מקלט המתמודדים עם מוגבלות פיזית ונפשית

1. יש לאסוף נתונים ברורים בנוגע למספר מבקשי המקלט עם מוגבלות, אופי המוגבלות ומיפוי הצרכים.
2. יש להחיל הסדר ביטוח בריאות מקיף בסבסוד המדינה למבקשי מקלט, ובפרט לבעלי מוגבלות.
3. יש להחיל את חוק הביטוח הלאומי על מבקשי מקלט, ובפרט אלו המתמודדים עם מוגבלות.
4. יש להנגיש את קצבאות הנכות עבור מבקשי מקלט עם מוגבלות.
5. יש להנגיש סל שיקום לנפגעי נפש עבור מבקשי מקלט ניצולי מחנות העינויים בסיני.
6. יש לאפשר גישה לשירותי רווחה ובפרט לאנשים עם מוגבלות.
7. יש לאפשר גישה למסגרות תעסוקה מתאימות למבקשי מקלט עם מוגבלות.

זו חובתה החוקית והמוסרית של ישראל לאפשר לחסרי מעמד עם מוגבלות את הגישה לשירותים, לתמיכה, לסיוע ולטיפול המתמשך לו הם ראויים, על מנת לאפשר להם קיום בכבוד.

³ ראוזרים שאינם בני הרחקה, דוח שנתי 64, התשע"ד-2014, עמ' 59.
http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_248/af07752c-7845-4f1d-ae97-23c45c702624/102-ver-5.pdf